

5 otázek o **NOVELE ZÁKONA** o Nejvyšším kontrolním úřadu

1. Koho by NKÚ mohl kontrolovat po novele?¹

Dnes NKÚ kontroluje ministerstva, zdravotní pojišťovny či státní podniky. Nově by mohl kontrolovat **akciové společnosti** s většinovou majetkovou účastí státu, **veřejnoprávní média, kraje a 26 statutárních měst** (z 6 258 obcí, tzn. 0,42 % největších obcí v republice), tedy hospodaření s dalším 1,5 bilionem veřejných finančních prostředků (2x více, než na jaké množství veřejných peněz vidí dnes).

2. Koho NKÚ nebude moci kontrolovat ani po novele?¹

NKÚ nadále nebude kontrolovat 99,6 % obcí, pokud nečerpají dotace (v takovém případě je může kontrolovat již dnes). Návrhy nepočítají ani s kontrolou veřejných vysokých škol a výzkumných institucí.

3. Proč NKÚ nekontroluje samosprávy či státní firmy již dnes?

Jedná se o **relikt nedůsledné reformy veřejné správy**. V 90. letech, kdy byl NKÚ zakládán, byly všechny veřejné prostředky prostředky státními, kraje ani státní akciové společnosti neexistovaly. Právní odlišení pojmů státní prostředky a veřejné prostředky (samosprávy je získávají zejm. ze státního rozpočtu skrze RUD) nebylo reflektováno v ústavním zmocnění pro kontroly NKÚ, a ten tak postupně oslepl na jedno oko a dnes nedokáže naplňovat svůj původní účel - podávat Parlamentu zprávu o dopadech reforem a nakládání s prostředky, které rozděljuje.

4. K čemu bude, když bude NKÚ moci kontrolovat jen pár velkých měst?

Velká města mají ze všech samospráv nejrozsáhlejší agendu a lze z jejich auditu usuzovat i na menší obce. Kompromis tedy úplně **neohroží účel novely**. Ideální by samozřejmě bylo, kdyby NKÚ mohl audit provést i na menších obcích, aby byl schopen jejich problémy přesně pojmenovat. O tom se však neuvažuje.

5. Je kontrola NKÚ zásahem do práva na samosprávu?

NKÚ obce kontroluje již dnes skrze pobírané dotace. Ani při rozšíření působnosti nadále kontrola NKÚ **nebude zásahem do práva na samosprávu**, neboť NKÚ nemá žádné kompetence k těmto zásahům - neukládá pokuty ani nápravná opatření. NKÚ není vládním úřadem, ale je nástrojem ústavně určeným (!) k informování Parlamentu a veřejnosti o efektivitě veřejných politik a nakládání s veřejnými prostředky. Ústava jej konstruuje jako nezávislou kontrolní moc s vlastní hlavou (podobně jako má ČNB nebo samosprávy).

¹ zohledníme-li pozměňovací návrh 360/8 Kontrolního výboru

5 otázek o ČINNOSTI A ÚKOLECH Nejvyššího kontrolního úřadu

1. Co je NKÚ?

Nejvyšší kontrolní úřad je auditní orgán, který Ústava konstruuje jako na ostatních mocích **nezávislou moc kontrolní** (nezávislou zejm. na vládě), jejímž úkolem je informovat veřejnost a Parlament. NKÚ neukládá sankce ani nápravná opatření.

2. Koho NKÚ kontroluje dnes?

NKÚ dnes může kontrolovat jen ty subjekty, které hospodaří s prostředky státního rozpočtu (ministerstva, uživatele státních dotací včetně obcí v souvislosti s dotacemi, zdravotní pojišťovny...).

3. K čemu jsou kontroly NKÚ dobré?

Účelem kontrol NKÚ není primárně zjišťovat, zda např. ministerstvo správně účtuje, ale úkolem NKÚ je **hledat systémové nedostatky, vyhodnocovat naplňování veřejných politik a účelnost na ně vynakládaných financí**. Úkolem NKÚ je odpovídat na otázky, zda je vládní politika boje proti suchu, na kterou Sněmovna vládě poskytla peníze, účinná, jestli nejsou peníze rozhazovány na nefunkční opatření a zda je politika naplňována v souladu s cíli a principy, které vláda deklaruje a Sněmovna v zákonech schvaluje.

4. Proč by mělo být rozšíření působnosti NKÚ v zájmu Parlamentu a veřejnosti?

NKÚ je jediný orgán, na jehož informace se může Parlament spolehnout. Dnes není nikdo, kdo by zákonodárcům nezávisle popsal, **jaké dopady mají v regionech reformy, které schvalují, či jak jsou spravovány velké strategické státní firmy**. Otázky jako - *Co na obcích způsobila nedávná reforma rozpočtového určení daní? Jaké reálné dopady mělo zvýšení platů učitelů? Kam peníze doputovaly? Jak je implementována sociální či zdravotní politika, kterou sice garantuje stát, ale reálně ji samostatně provádí kraje a obce? Byla stavba metra hospodárná? Jak hospodaří České dráhy?* - zůstávají nezodpovězeny. NKÚ dopady mnohých politik dokáže popsat do úrovně přímé kompetence státu, ale stále Parlamentu chybí druhá polovina obrazu veřejné správy, která reálně představuje 1,5 bilionu z veřejných prostředků.

5. Jak může rozšíření působnosti NKÚ pomoci samosprávám?

Ve státech, jako je Česká republika, kde jsou samosprávy závislé na penězích, které jim stát přidělí, představuje obvykle nejvyšší kontrolní instituce **pro samosprávy cenného partnera**. Příkladem může být Rakousko či Slovensko, kde po reformě umožňující NKÚ kontrolovat samosprávy, NKÚ konstatoval, že stát obcím dluží miliardy na výkon úkolů, které po obcích požaduje. Byla sjednána náprava. Nedávno se zase zástupci Združenie miest a obcí Slovenska a tamního NKÚ shodli na potřebě reformy samospráv a NKÚ k tomu poskytl podrobný rozbor a návrhy řešení. Chystá se např. reforma vzdělávání a obce a kraje, jako zřizovatelé, by měly chtít, aby NKÚ po čase zkontroloval, zda stát obcím poskytl dostatečné prostředky na provedení úkolů, které po nich bude požadovat. Obdobně chystaný zákon o sociálním bydlení.